

๕. ดนตรี รำกะเหรี่ยง และละเล่นพื้นบ้าน

๑. ประเภทของเพลงกะเหรี่ยง

ชาวกะเหรี่ยงในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีเพลงที่ใช้ขับร้องในงานประเพณี งานเทศกาล และโอกาสต่างๆ ดังนี้

๑) เพลงกล่อมลูก

การกล่อมลูกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการดำรงชีวิตประจำวันในสังคม แม่หรือพ่อ จะใช้เสียงขับร้องของตนเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกที่ต้อออกมาเป็นทำนองเพลงซบกล่อมให้ลูกได้หลับนอนอย่างมีความสุข การซบกล่อมลูกนับว่าเป็นการแสดงออกถึงความรัก ความผูกพันและความห่วงใยที่พ่อแม่มีต่อลูก เพลงกล่อมลูกของชาวกะเหรี่ยงในเขตอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ก็มีการใช้เพลงกล่อมลูกเช่นกัน ซึ่งสามารถขับร้องได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ลักษณะของเนื้อหาของเพลงกล่อมลูก มีอยู่ ๓ แบบ คือ

๑.๑) เล่าเรื่องหรือเล่านิทานให้เด็กฟัง

แม่หรือพ่อจะขับร้องเพลงกล่อมโดยเรื่องเอาเพลงที่มีเนื้อหาเป็นนิทานหรือเรื่องราวต่างๆ ให้เด็กฟัง เพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน หากเป็นเด็กโตขึ้นมา เด็กก็สามารถเข้าใจเรื่องราวนั้น อาจจะสนุกสนานกับเนื้อเรื่อง อารมณ์ดี จนกระทั่งหลับสนิท ดังเช่นเนื้อหาเพลงกล่อมลูกของชาวกะเหรี่ยง มีชื่อว่า “จะเปยจิว” แปลว่า คนขี้เกียจ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคนขี้เกียจ คนหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่กับยาย อยู่มาวันหนึ่งได้สานรถดจับปลา เมื่อสานเสร็จแล้วก็เอาไปดักบนต้นไม้ซึ่งรถดนั้นก็ไปดักได้ลิงตัวหนึ่งจึงจับลิงนั้นมาให้ยาย ยายบอกให้ฆ่าเสียให้ตาย เมื่อลิงรู้ว่าจะถูกฆ่าเลยหนีบแค้นมาเป่า ส่วนนกยูงรำแพนที่อยู่ในบ้านก็มาร้องรำทำเพลงกัน พร้อมทั้งร้องเพลงมีเนื้อหาว่า “หลานถึงแม้จะทำอะไรผิด ก็ยังเป็นหลานอยู่ ดังนั้น หากหลานทำที่นอนให้ยาย ยายก็ต้องนอน”

การร้องเพลงกล่อมลูกที่เป็นนิทาน หรือเรื่องราวต่างๆ มักจะมีข้อคิด และข้อเตือนใจให้แก่เด็กและผู้ฟังเสมอ

๑.๒) เพลงที่ใช้สั่งสอนเด็ก

เพลงกล่อมลูกที่มีเนื้อหาสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจรรยา มารยาท จริยธรรม คุณธรรม และข้อควรปฏิบัติต่างๆ ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพลงที่ใช้สั่งสอนเด็กนี้ จะเน้นให้เด็กวางตัวปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง เช่น เพลงกล่อมลูกที่มีเนื้อหาดังนี้

“คนเราเกิดมานั้น หากเกิดเป็นนกกก็ต้องกลัวพญาเหยี่ยว
เป็นคนดีก็ต้องกลัวคนชั่ว เกิดเป็นปลาก็ต้องกลัวสวิง
คนเราเกิดมาในชาตินี้จะเอาอะไรแน่นอน
อนาคตข้างหน้าเป็นสิ่งที่เรามองไม่เห็น”

๑.๓) เพลงที่ใช้ขู่เด็ก

ขณะที่แม่ให้ลูกนอน บางครั้งร้องเพลงกล่อมก็แล้ว เอาใจก็แล้ว ปรากฏว่า ลูกไม่ยอมหลับ แม่จึงต้องเลือกเพลงกล่อมที่ใช้เสียงขู่ ตะคอก หรือหลอกว่า หากไม่หลับเดี๋ยวตุ๊กแกจะกัดบ้าง

เพลงกล่อมลูกของชาวกะเหรี่ยงที่กล่าวมาทั้ง ๓ ประเภทนี้ มักจะมีลักษณะคล้ายๆ กัน กับเพลงกล่อมลูกของคนไทยภาคต่างๆ เพลงกล่อมลูกของกะเหรี่ยงที่มีเนื้อหาแบบต่างๆ กันทั้ง ๓ ประเภทนี้ ลักษณะทำนองของเพลงมีลีลาและจังหวะคล้ายๆ กัน

เพลงกล่อมลูกของชาวกะเหรี่ยงในเขตอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ยังมีผู้ขับร้องเพลงกล่อมลูกได้บ้างก็คือ คนที่มีอายุมากกว่า ๔๐ ปีเท่านั้น ส่วนพ่อแม่ปัจจุบันไม่มีใครขับร้องเพลงกล่อมลูกได้แล้ว ทั้งนี้เนื่องมาจากขับร้องไม่เป็นแล้ว สภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันก็เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้อย่างใกล้ชิด เวลาที่จะให้ลูกก็น้อยลง ทั้งพ่อและแม่ต้องช่วยกันทำมาเลี้ยงครอบครัว

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นเหตุผลให้เพลงกล่อมลูกสูญหายไป คือ ความเจริญทางวัตถุได้เข้าสู่หมู่บ้านได้อย่างรวดเร็ว ทำให้การดำรงชีวิตของคนกะเหรี่ยงเปลี่ยนแปลงไปเกือบทุกครัวเรือน แต่ละบ้านมีโทรทัศน์ วิทยุ เทป ใช้ดูและฟัง ข่าวคราวของสังคมสมัยใหม่ และเพลงสมัยใหม่เข้าไปมีบทบาทมากขึ้น ทำให้การขับร้องเพลงกล่อมลูกแบบเก่าของชาวกะเหรี่ยงแลดูเป็นเรื่องล้าหลัง และคงต้องสูญหายไปในที่สุด

๒) เพลงเกี่ยว

เพลงเกี่ยวของชาวกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี นับว่ามีลักษณะการขับร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง การร้องเพลงเกี่ยวมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ เพลงเกี่ยวย่องสาว และเพลงเกี่ยวสาวกินข้าวห่อ

๒.๑) เพลงเกี่ยวย่องสาว

งานเทศกาลต่างๆที่ชาวกะเหรี่ยงจัดขึ้นในหมู่บ้านก็มักจะมีหนุ่มๆสาวๆ และบุคคลต่างๆในละแวกใกล้เคียงมาร่วมงาน มักมีการขับร้องพ้อนรำกัน ซึ่งหนุ่มสาวก็จะมีโอกาสได้พบปะกันได้ขับร้องเพลงสนทนาโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง หากฝ่ายชายคนใดถูกใจหญิงสาวก็อาจจะเกี่ยวกันด้วยเพลง เมื่อฝ่ายชายได้มีโอกาสทำความรู้จักกับฝ่ายหญิงและเป็นที่พอใจของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงหลังจากเสร็จงานแล้วตอนกลางคืนฝ่ายชายก็อาจจะขอย่องสาวตามประเพณีของชาวกะเหรี่ยง

เพลงเกี่ยวสาวที่ใช้ประกอบการย่องสาวนี้ เนื้อร้องของเพลงจะเป็นการสนทนาโต้ตอบกันอย่างสุภาพ อาจจะบรรยายถึงความงามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมก่อน แล้วจึงจะแสดงความในใจให้ฝ่ายหญิงได้รับรู้ เช่น เพลงเกี่ยวสาวของกะเหรี่ยงที่แปลเป็นภาษาไทย จะมีความหมายดังนี้

ฝ่ายชาย : บ้านนี้เป็นบ้านของใครนะแลดูสวยดี

ฝ่ายหญิง : มาทำไม บ้านฉันเป็นบ้านหลังหอมช่อ

ฝ่ายชาย : มาขอเด็ดดอกไม้ ดอกไม้บ้านเธอสวยจัง ขอสักดอกได้ไหม

ฝ่ายหญิง : บ้านของฉันไม่สวยไม่งาม ดอกไม้ก็ไม่สวย จะเด็ดก็เด็ดได้

๒.๒) เพลงเกี่ยวสาวกินข้าวห่อ

เพลงเกี่ยวสาวกินข้าวห่อ มักขับร้องกันในเทศกาลกินข้าวห่อ เดือน ๙ เป็นเพลงขับร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง มีแคนเป่าประกอบการขับร้องเพื่อทำให้ไพเราะ และสนุกสนานยิ่งขึ้น

การขับร้องเพลงเกี่ยวสาวในเทศกาลกินข้าวห่อนี้ หนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยงมักจะมารวมกันรับประทานอาหารร่วมกัน พูดคุย และร้องรำทำเพลงกันในหมู่บ้าน ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะนั่งอยู่ในบ้านล้อมวงทานข้าวห่อ ขับร้องเพลงสนทนาโต้ตอบกันเกี่ยวพาราสีกัน บางครั้งก็มีการป้อนข้าวห่อ ขนม และน้ำให้แก่กันด้วย

๓) เพลงรำแคน

เพลงรำแคน มักจะได้รับความนิยมในกลุ่มชาวกะเหรี่ยงมากกว่าเพลงประเภทอื่นๆ เพราะเพลงรำแคนมีลีลาที่สนุกสนาน มีการขับร้องประกอบการรำรำ แคนเป็นเครื่องดนตรีหลักที่ใช้ในการเป่าควบคู่กับการขับร้อง ซึ่งในอดีตนอกจากจะมีแคนเป็นเครื่องดนตรีหลัก แล้วยังมีเครื่องดนตรีที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดความสนุกสนานมากขึ้นอีก ๒ ชิ้น คือ ฉาบ และ กลองกะเหรี่ยง (มีลักษณะคล้ายกลองยาวของไทย แต่มีขนาดเล็กกว่าหน้ากลองซึ่งด้วยหนังกระต่าย)

เพลงรำแคน มีเนื้อหาของเพลงหลายรูปแบบ เช่น เกี้ยวพาราสี รักใคร่ งามน้อ ถ่อมตัว ยกย่องสรรเสริญ แนวคิด คำสอน เล่าเรื่องราว และสนทนาโต้ตอบกัน

การขับร้องเพลงรำแคนของชาวกะเหรี่ยงมักจะขับร้องและพ้อนรำกันตามเทศกาล คือ งานสงกรานต์เดือน ๕ งานกินข้าวห่อ เดือน ๙ งานศพตอนกลางคืน หลังจากที่เสร็จงานพิธีสวดส่งวิญญาณและสวดแปลธาตุแล้ว ผู้ที่ขับร้อง พ้อนรำ จะยืนเป็นวงกลม ล้อมรอบกลุ่มของผู้ที่เป่าแคน ตีกลอง และฉาบ ซึ่งรวมกลุ่มกันอยู่ตรงกลาง การขับร้องมีทั้งขับร้องเดี่ยว ขับร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายฝ่ายหญิง

เพลงรำแคนที่มีทำนองสนุกสนานและได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มชาวกะเหรี่ยง เป็นเพลงที่มีทำนองง่ายๆ ไพเราะ น่าฟัง จังหวะกระชับ สลับกันระหว่างการขับร้องกับการเป่าแคนด้วยจังหวะเร็ว กระชับ เพื่อให้ผู้ขับร้องทั้งชายและหญิงได้พ้อนรำร่วมกัน

เนื้อเพลงรำแคนของกะเหรี่ยง อาจจะมีหลายรูปแบบ แต่เนื้อหาของเพลงรำแคน ส่วนมากจะเป็นเนื้อหาสั้นๆ ตัวอย่างเช่น

“นกน้อยตัวหนึ่งบินไปตามหน้าผา แล้วไปฆ่าแม่ของตัวเองตาย
พอสำนึกได้ว่าเป็นบาปกรรม จึงร้องไห้เสียใจ” และ

“ฉันไปทำบุญที่วัดที่มีเจดีย์เงิน ฉันไปที่เจดีย์เงินแล้ว
แต่वासนาฉันน้อยที่ไม่สามารถสร้างฐานเงินนั้นได้
จึงได้แต่โมทนา สาธุ บุษบา” เป็นต้น

เพลงรำแคนนอกจากจะเป็นเพลงที่ชาวกะเหรี่ยงชื่นชอบแล้วยังนับว่าเป็นเพลงที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ของชาวกะเหรี่ยงได้อีกด้วย แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายอีก เพราะปัจจุบันงานต่างๆ ที่เพลงรำแคนจะได้เข้ามามีบทบาทก็เปลี่ยนแปลงและสูญหายไป เช่น งานสงกรานต์ เดือน ๕ งานกินข้าวห่อ เดือน ๙ ชาวกะเหรี่ยงต่างก็จัดกันแบบง่ายๆ ไม่มีการขับร้องเพลงรำแคน เพลงเกี้ยว เพื่อให้ชาวกะเหรี่ยงได้ยินกันอีกแล้ว ส่วนงานศพที่จัดแบบดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงที่มีการเล่นเพลงกันตอนกลางคืน ปัจจุบันไม่มีใครจัดงานศพแบบดั้งเดิมอีกแล้ว นอกจากนี้คนกะเหรี่ยงในปัจจุบันก็ไม่ชอบฟังเพลงกะเหรี่ยงด้วย ปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมานี้เป็นผลให้เพลงรำแคนซึ่งเคยเป็นเพลงที่ชาวกะเหรี่ยงในอดีตชื่นชอบกันก็คงจะต้องสูญหายไปเช่นเดียวกับดนตรีและวัฒนธรรมด้านต่างๆ ของชาวกะเหรี่ยงในอำเภอสวนผึ้ง

๔) เพลงในงานศพ

การเล่นดนตรีขับร้องเพลงกะเหรี่ยงในงานศพเพื่อให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน แก่ญาติมิตรและผู้มาร่วมงานเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดี คลายความโศกเศร้าเสียใจ

๒. เครื่องดนตรีกะเหรี่ยง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาภรณ์ สุนทรวาท ได้ศึกษาเครื่องดนตรีของชาวไทยกะเหรี่ยงที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงรำกะเหรี่ยง มีดังนี้

๑) กลู๊ คือ กลองมโหระทึกของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน เรียกเป็นภาษากะเหรี่ยงว่า กลู๊ กลองนี้ทำด้วยสำริดโลหะผสม มีลักษณะรูปร่างแบบโบราณคดีสากล เรียกว่าแบบที่ ๔ (กลองกะเหรี่ยง) ที่หน้ากลองจะมีรูปปั้นตัวกบเกาะอยู่เป็นระยะรอบหน้ากลอง ชาวกะเหรี่ยงนับถือกลู๊อย่างมาก เพราะเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นชาติกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงทั้งเผ่าไปและสะกอ จะใช้กลู๊ในงานสำคัญ ๆ เพื่อตีเป็นสัญญาณและประโคม เช่น ตีกลู๊ในพิธีเปิด เปิดงานในพิธีชักธงขึ้นเสาในวันสำคัญ เป็นต้น กลองกะเหรี่ยงไม่ใช่เครื่องดนตรีธรรมดาจึงห้ามใช้ตีเล่นหรือนำไปแสดงงานทั่ว ๆ ไป ผู้มีสิทธิ์มีกลู๊ได้จะเป็นหน่วยงานหรือผู้นำชุมชน ถ้าอยู่ในที่ถิ่นใดถิ่นนั้นจะต้องรักษาให้ดี กลู๊นี้เป็นชื่อเรียกของชาวกะเหรี่ยงเผ่าไป และถ้าเป็นเผ่าสะกอ เรียกว่า “โก้ว”

กลู๊ด้านข้าง

ในภาพแสดงรูปปั้นกบอยู่รอบหน้ากลอง

กลู๊ด้านหน้ากลอง

ในภาพแสดงรัศมีดวงอาทิตย์ ๑๖ แฉก

๒) นาเต๋ย เป็นเครื่องดนตรีที่พบในหมู่บ้านชุมชนผาปก และพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน นับว่าเป็นอัตลักษณ์ของคนกะเหรี่ยง ถ้าจะเปรียบเทียบกับดนตรีไทยทั้งลักษณะของเสียง และการเล่น นาเต๋ยจัดเป็นประเภทเครื่องดนตรีไทยที่เรียกว่า “พิณ” ลักษณะนาเต๋ยทำจากต้นไม้อะไรก็ได้ที่เป็นไม้อ่อนสามารถนำมาเหลาและกลึงให้เป็นรูปเหมือนกลองรูปทรงรี มีก้านยาวโค้งและโค้งสูงขึ้นไป ที่ตัวนาเต๋ยจะเจาะรูเป็นโพรงปิดฝาด้วยโลหะบาง ๆ และทำสายด้วยเส้นลวดมีสายตั้งแต่ ๖ - ๙ สาย นาเต๋ยจะมีขนาดเล็กและขนาดใหญ่ตามแต่ผู้ออกแบบจะทำออกมา

คำเรียก “นาเต๋ย” เป็นการออกเสียงของกะเหรี่ยงไป และเครื่องดนตรีชนิดเดียวกันนี้ถ้าเป็นกะเหรี่ยงสะกอ จะเรียกว่า “เตหนา” นาเต๋ย หรือเตหนา เป็นเครื่องดนตรีของชนเผ่ากะเหรี่ยง นอกจากจะพบเห็นที่จังหวัดราชบุรีแล้วยังพบว่ากะเหรี่ยงทางภาคเหนือของประเทศไทยยังมีการเล่นนาเต๋ยหรือเตหนา ซึ่งเครื่องดนตรีต่างกันที่การทำสายด้วยเส้นลวดมีสายตั้งแต่ ๖ - ๗ สาย

นาเต๋ย ณ พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน อำเภอสวนผึ้ง
วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๓) ต่ง

คือ กลอง มีการเรียกชื่อต่างกัน ชาวกะเหรี่ยงเผ่าโป เรียกว่า “ต่ง” ชาวกะเหรี่ยงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน เรียกว่า “ตะเปอ” และเรียกต่งรูปแบบที่คล้ายกลองทัดของดนตรีไทยว่า “เบ้” รูปแบบกลองมี ๓ รูปแบบ ได้แก่ ต่ง คล้ายตะโพน ต่ง คล้ายกลอง Bass Drum และ ต่ง คล้ายกลองทัด มีรายละเอียดของแต่ละชนิด ดังนี้

๓.๑) ต่ง คล้ายตะโพน และกลองสองหน้า ทำด้วยต้นไม้ที่ขุดเหลาเป็นรูปร่างอ้วนทรงรี และใช้หนังวัวปิดหัวปิดท้ายสองด้าน มีต่งใบใหญ่และต่งใบเล็ก ใบใหญ่จะวางบนไม้รอง ใบเล็กจะวางตั้งบนพื้น

ต่งใบเล็ก ณ บ้านบ่อหวี อำเภอสวนผึ้ง วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

ต่งใบเล็กบ้านบ่อหวี และตะเปอของพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน มีรูปแบบเป็นกลองลักษณะคล้ายกลองสองหน้าของไทย หรือดนตรีมอญที่เรียกว่า เป็งมาง ใช้ตีสองหน้า และเครื่องดนตรีกลองประเภทนี้ไปเหมือนกลองตะไลด์โป้ด เป็นเครื่องดนตรีของภาคเหนือ วิธีเล่นจะใช้ห้อยแขวนติดกับกลองแอว เข้าขบวนแห่เพื่อประกอบพิธีพืชมงคล และกลองเป็งมางที่ใช้บรรเลงเป็นชุดและเรียกว่า “กลองเป็งมางคอก” เป็งมางคอกนี้จะแขวนอยู่เป็นแถว เวลาตีจะใช้วิธีตีด้วยฝ่ามือในการบรรเลง จะใช้หน้าทับวงปีพาทย์มอญ

ตะเปอ ของพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน
อำเภอสวนผึ้ง วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๓.๒ ต่ง คล้ายกลอง Bass Drum เป็นกลองของชาวกะเหรี่ยงบ้านผापกใช้ร่วมเล่น
กับต่งใบเล็ก โดยแขวนข้างต่งที่คล้ายกลอง Bass Drum

ต่งบ้านผापก คล้าย กลอง Bass Drum
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

ต่งบ้านผापก มีอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นกลองลักษณะคล้ายกลองสองหน้าของไทย หรือ
ดนตรีมอญที่เรียกว่า เปิงมาง ใช้ตีสองหน้าเหมือนกับ ต่ง บ้านบ่อหวี และมีลักษณะกลองที่มีรูปแบบ
คล้ายกลอง Bass Drum

กลอง Bass Drum จะใช้กับวงดนตรี แจ๊ส ป๊อป เป็นดนตรีพื้นเมือง เพื่อเร่งจังหวะการ
เต้นเป็นพิเศษ และวงดุริยางค์ของไทยได้นำมาใช้ในการตีเพื่อประกอบจังหวะการเดินแถว

๓.๓ ต่ง คล้ายกลองทัด ชาวกะเหรี่ยงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหินออกเสียงเรียกว่า “แบ้”
รูปร่างสั้นกลมเล็กกว่ากลองทัด ทำจากไม้ และใช้หนังวัวขึง ๒ ด้าน คล้ายกลองทัดของดนตรีไทย

เบ้ ของพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน
อำเภอสวนผึ้ง วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

เบ้ เป็นเครื่องตีในวงดนตรีของพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน บรรเลงใบเดียว ส่วนกลองทัดไทยจะใช้วางสองใบโดยตีร่วมคู่กัน

การพิจารณาจากการศึกษาการใช้เครื่องตีประเภทหนึ่งเป็นการปรับตัวของชาวไทยกะเหรี่ยงเพื่อให้การดำรงอยู่ในพื้นที่ของสังคมใหม่ที่ชาวไทยกะเหรี่ยงได้อพยพมาอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง จึงแสวงหาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยการจัดการแสดงเป็นตัวแทนที่สื่อความหมาย ความมีวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง จึงมีดนตรีที่คล้ายของชนชาติที่มีเชื้อสายอื่น หรือมีประวัติศาสตร์ร่วมกันที่สืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน ได้แก่ ประเทศไทย มอญ และชาวยุโรป เป็นเรื่องปกติของความสัมพันธ์กันในอดีต ดังนั้น ชาวไทยกะเหรี่ยงก็สามารถจะนำสิ่งที่เคยพบเห็นมาสร้างโดยใช้วัสดุในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดเสียงประกอบจังหวะการรำ จึงมีการใช้รูปแบบต่างไปคล้ายกลอง Bass Drum ตะโพนไทย ตะโพนมอญ และกลองสองหน้า ซึ่งเคยพบเห็น เนื่องจากประสบการณ์ในการย้ายถิ่นของชาวไทยกะเหรี่ยง

๔. **ไทโป้** คือ กระบอกไม้ไผ่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ เซนติเมตร และยาวขนาด ๑ ฟุต เจาะเป็นตรงกลางปล้องเล็กยาวประมาณ ๖ นิ้ว เป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าจะใช้ไม้ตีกำกับจังหวะ

ไทโป้ของพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน แสดง ณ จังหวัดราชบุรี
วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

วิธีการเล่นดนตรีไทโปชาวกะเหรี่ยงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหินจะวางลำกระบอกไม้ไผ่กับพื้น แล้วจึงนำไม้ที่ถือมาตี

๕. **ไทจี** เป็นคำออกเสียงเรียกเครื่องดนตรีในระกะเหรี่ยงของ ๓ ชุมชน คือ ไทจี เป็นเสียงภาษา กะเหรี่ยงเรียกเครื่องดนตรีของไทยกะเหรี่ยง คือ ฉาบของเครื่องดนตรีไทย แต่การเล่นออกเสียงของชาว ไทยกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้งจะใช้ไม้ตีที่ฉาบเพียงผาเดียว ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๔ เซนติเมตร และ วิธีการเล่นนักดนตรีไทยกะเหรี่ยง จะใช้เท้ายึดไทโป ที่วางพื้น และตีร่วมกัน

นักดนตรีกะเหรี่ยงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน
ใช้เท้ายึดไทโปที่วางพื้นและตีร่วมกับไทจี
แสดง ณ จังหวัดราชบุรี วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

ไทโปและไทจีบ้านผापก
มีไม้รองรับไทโป ณ บ้านผापก อำเภอสวนผึ้ง
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

ไทโปและไทจีของบ้านบ่อหวี
แสดง ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๘

เรื่องของลักษณะดนตรีที่ใช้ไม้ตีฆ้องของไทยกะเหรี่ยงทั้ง ๓ หมู่บ้าน จะต่างกับการตีฆ้อง ของนักดนตรีไทย นักดนตรีไทยจะใช้ฆ้องทั้งสองตีกระทบกัน ส่วนนักดนตรีไทยกะเหรี่ยงนั่งบนพื้นใช้ไม้ตีฆ้อง ฆ้องเดียว โดยใช้ตีร่วมกับ โทโป้

๖. หม่อง เป็นลูกฆ้องที่นำประกอบเรียงแถวกันคล้ายฆ้องวงของดนตรีไทย แต่ชาวกะเหรี่ยงเผ่าโป้ บ้านบ่อหวีนำมาเรียงลูกอยู่ในไม้กรอบสี่เหลี่ยม มีสองรูปแบบ คือ รูปแบบกรอบไม้สี่เหลี่ยมประกอบด้วย ลูกฆ้อง ๗ ลูก และอีกรูปแบบหนึ่ง ใช้กรอบไม้สี่เหลี่ยม ๒ ส่วน วางต่อกันประกอบด้วย ลูกฆ้องส่วนหนึ่ง ๗ ลูก อีกส่วนหนึ่ง ๘ ลูก รวมเป็น ๑๕ ลูก

หม่อง ณ บ้านบ่อหวี อำเภอสวนผึ้ง วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

๗. ปัตตะหล่า คือ เครื่องตีที่มีลักษณะคล้ายระนาดของดนตรีไทย เรียกชื่อ “ปัตตะหล่า” เป็นชื่อเรียกของชาวกะเหรี่ยงบ้านผาปก และบ้านบ่อหวี พบการเล่นปัตตะหล่าเฉพาะที่บ้านบ่อหวีเท่านั้น ปัตตะหล่าทำด้วยท่อนโลหะวางเรียงบนรางที่มีลักษณะเป็นกล่องเสียง มีจำนวนลูกโลหะของปัตตะหล่า ๑๘ ลูก ใช้ไม้ตีพร้อมกันทั้งสองมือ เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าคล้ายเครื่องตี ที่เรียกว่าระนาดเหล็กไทย จากการศึกษาลักษณะของเครื่องตีลักษณะเช่นนี้พบว่า เป็นเครื่องดนตรีประจำชาติ มีใช้อย่างแพร่หลายในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไทยและลาวเรียก “ระนาด” เขมร เรียก “โระเนียด” พม่า เรียก “ปัตตะหล่า” การเรียกในภาคเหนือของไทยเรียกว่า “ปาด” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๘: ๑๔) พบว่าลักษณะของปัตตะหล่าคล้ายกับระนาดเหล็กไทยแต่ต่างตรงที่การประกอบของปัตตะหล่า ดูเรียบง่ายใช้ไม้ธรรมดาในการประกอบและทาสีที่ตัวไม้อย่างง่าย ๆ เช่นกัน

ปัตตะหล่า ของบ้านบ่อหวี

แสดง ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๘

๘. **ชะหลู๋** คือ เครื่องเป่าเขาที่ทำด้วยเขาเลี้ยงผาของชาวกะเหรี่ยงบ้านผापก เจาะรูที่ตัวเขาเลี้ยงผา และนำแผ่นทองเหลืองที่เจาะรูมาปิดให้รูตรงกับรูที่เขาเลี้ยงผา

ชะหลู๋เป็นเครื่องเป่าทำด้วยเขาเลี้ยงผา
ณ บ้านผापก อำเภอสวนผึ้ง
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

แผ่นทองเหลืองที่เจาะรูติดที่ตัวเขาเลี้ยงผา

๙. **แกว** คือ เครื่องเป่าที่ทำด้วยเขาควาย ลักษณะรูปแบบเดียวกับชะหลู๋ที่ทำด้วยเขาเลี้ยงผา

แกวเครื่องเป่าที่ทำด้วยเขาควาย
ณ พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน
อำเภอสวนผึ้ง วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๘

แผ่นทองเหลืองที่เจาะรูติดที่ตัวเขาควาย

เครื่องเป่าเขาทั้งเขาควายและเขาเลี้ยงผา เสียงที่ดังเกิดจากลิ้นที่ทำด้วยโลหะแผ่นทองเหลือง เจาะรูที่ตัวแผ่นทองเหลืองปิดให้รูตรงกับรูที่เขาซึ่งเจาะรูไว้ มีลักษณะเช่นเดียวกับลิ้นแคนและลิ้นปี่ซอ เป่า เป็นเสียงได้ถึง ๓ - ๔ เสียง เครื่องดนตรีที่ว่ำน้ชาวกะเหรี่ยงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหินเรียกเครื่องเป่า เขานี้ว่า “แกว” และชุมชนบ้านผापกจะเรียกชื่อนี้ว่า “ปะนะโห่ง” ชาวกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง ใช้ในการแสดงรำดั่งโดยใช้เป่านำก่อนเล่นดนตรีชิ้นอื่นๆ

๑๐. ปะหลุ่ย คือ เครื่องเป่ามีลักษณะคล้ายขลุ่ยไทย พบในชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านผาปก พื้นที่ พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน และบ้านบ่อหวี ทำด้วยไม้รวก เจาะรู ๗ รู สำหรับบังคับเสียง และด้านล่าง อีก ๑ รู ด้านขวามือสำหรับปิดเยื่อไม้ไผ่

ปะหลุ่ย เหมือนขลุ่ยไทย แต่ขลุ่ยไทยจะเลือกสรรไม้รวกที่สวยงาม และนำมาเผาให้เกิด ลวดลายเพิ่มความงาม

ปะหลุ่ย หรือชะหล่วย
ของพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน
แสดง ณ จังหวัดราชบุรี
วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

นักดนตรีชาวไทยกะเหรี่ยงบ้านบ่อหวี
แสดงสาธิตเป่าปะหลุ่ย ณ บ้านบ่อหวี
วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

ประเภทเครื่องดนตรีพื้นบ้านของไทยที่ชาวกะเหรี่ยงได้นำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง

๑๑. แคน (เป้ย) คือ เป็นเครื่องเป่าทำด้วยไม้ซาง หรือไม้เฒ้าย ใส่เส้นตรงกลางลำ แล้วเอามา เรียงลำดับผูกติดกันเข้าเป็น ๒ แถว ๆ ละ ๗ ลำ เรียงลำใหญ่ไว้เป็นคู่หน้า ลำย่อมไว้เป็นคู่ถัดๆ ไป รวม ๗ คู่ สำหรับแคนกะเหรี่ยงนี้ จะซื้อมาจากบ้านคูบัว ซึ่งเป็นแหล่งผลิตแคนของจังหวัดราชบุรี ใช้เป่าในงาน ประเพณีเรียกขวัญ กินข้าวห่อ งานก่อพระทรายเวียนเจดีย์ และงานรื่นเริง

แคน หรือเป้ย และกลองยาวของกะเหรี่ยงบ้านโป่งกระทิงบน
แสดงในงานประเพณีกินข้าวห่อ วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๗

๑๒. กลองยาว เป็นกลองขึ้นหนังหน้าเดียว ตัวกลองทำด้วยไม้จริง เช่น ไม้มะม่วง ตอนหน้าใหญ่ ตอนท้ายเรียว แล้วบานปลายเป็นรูปดอกลำโพง สำหรับกลองยาวของกะเหรี่ยงนี้ ได้รับวัฒนธรรมมาจากดนตรีไทย มีหน้ากว้าง 9 นิ้ว เวลาตีไม่มีการตีเข้าสลับที่หน้ากลองเพื่อถ่วงเสียงเหมือนทั่วไป ใช้เชือกแทนหนังเลียด ใช้บรรเลงประกอบจังหวะในการเป่าแคน ร้องเพลง

๑๓. ฉิ่ง เป็นเครื่องตี หล่อหนา เว้ากลาง ปากผายกลม รูปลักษณ์คล้ายฆ้องแต่ไม่มีก้น แต่ละฝาวัดเส้นผ่าศูนย์กลางจากสุดขอบข้างหนึ่ง ไปสุดขอบอีกข้างหนึ่งได้ ๖ เซนติเมตร เจาะรูตรงกลางไว้สำหรับร้อยเชือก ใช้บรรเลงประกอบจังหวะในการเป่าแคน ร้องเพลง

ฉิ่ง

๑๔. ฉาบ เป็นเครื่องตี รูปร่างคล้ายฉิ่งแต่หล่อบางกว่า มีขนาดใหญ่และกว้างกว่า ตอนกลางมีปุ่มกลม ทำเป็นกระพุ้งขนาดวางลงในอุ้งมือ ๕ นิ้ว ขอบนอกแบนราบออกไปโดยรอบ และเจาะรูตรงกลางกระพุ้งไว้ร้อยเชือกสำหรับถือ ใช้บรรเลงประกอบจังหวะในการเป่าแคน ร้องเพลง

ฉาบ

๑๕. กรับไม้ ทำด้วยไม้ผ่าซีก เหลาให้เรียบและเกลี้ยงเกลา เพื่อมิให้ผิวและเสี้ยนตำมือ รูปร่างเหมือนกับ กรับเสภา เหลาเป็นรูปสี่เหลี่ยม ใช้บรรเลงประกอบจังหวะในการเป่าแคน ร้องเพลง

กรับไม้

ประเภทเครื่องดนตรีสากล ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงรุ่นใหม่เข้ามาอยู่อาศัยในอำเภอสวนผึ้ง ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ใช้เครื่องดนตรีสากลประกอบการรำกะเหรี่ยง

๑๕. กีตาร์ เป็นดนตรีที่ชาวกะเหรี่ยงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน ใช้ประกอบการรำกะเหรี่ยง กระทบไม้ และรำกะเหรี่ยงกระทงไม้ นอกจากนี้คนไทยกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้งบางครอบครัว มีกีตาร์ไว้เล่นอยู่หลายครัวเรือน ตลอดจนหนุ่มๆ ชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหินก็มีกีตาร์ไว้เล่นเช่นกัน จากการศึกษาจะพบว่า ผู้สอนรำกะเหรี่ยง คือ ราพอมู และคอพ้อ ชาวกะเหรี่ยงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน ใช้กีตาร์ประกอบการรำกะเหรี่ยง โดยทั้งนักดนตรีและนักร้อง เป็นผู้ขับถือศาสนาคริสต์ ดังนั้น ความสัมพันธ์ของกีตาร์ที่ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้ถือศาสนาคริสต์นำกีตาร์ใช้ร้องเพลงสวดในโบสถ์ กีตาร์จึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไทยกะเหรี่ยงด้วยเหมือนกัน ดังนั้นการนำมาใช้ในการรำกะเหรี่ยง กีตาร์จึงเป็นส่วนหนึ่งของการรำด้วย

๑๖. ปอแก้ว หรือแมนโดลิน เป็นเครื่องดนตรีของชาวยุโรปที่นักดนตรีกะเหรี่ยงบ้านบ่อหวี ออกเสียงเรียกว่า ปอแก้ว นำมาเล่นประกอบการรำ และแมนโดลินเป็นเครื่องดนตรี ลักษณะคล้ายกีตาร์ จากการศึกษา เครื่องดนตรีแมนโดลิน มีกำเนิดมาจากอิตาลี เรียก “ลูต” เป็นเครื่องดนตรีแบบโบราณ ลักษณะคล้ายลูกแพะ มีหลายสาย พวกนักขับเพลง (Minstrel) ที่ชอบขับเพลงดนตรีสรรเสริญเรื่องวีรบุรุษ แต่โบราณนิยมใช้กันมาก แต่เสียงตรงที่แบบบางและเล่นยาก แมนโดลินจึงเกิดขึ้นแทน โดยกำหนดสายจำกัดเพียงสี่คู่ (๘ สาย) สามารถเล่นตามเสียงของไวโอลินได้ ผู้เล่นใช้มือซ้ายจับตัวแมนโดลิน ดัดด้วยมือขวาโดยใช้กระดูกหรือโลหะที่เรียกว่า เพล็กตัม ตรงกลางตัวแมนโดลิน จะมีรูใหญ่ปล่อยเสียงก้องที่ตัวแมนโดลินอ้อมไว้ขณะดีด ซึ่งจะรัวถี่มากน้อย ช้าเร็ว แล้วแต่ทำนองเพลง อย่างไรก็ตาม เสียงที่เกิดจากแมนโดลินนั้นว่าคุณภาพเร้าอารมณ์ได้ดีมาก โดยเฉพาะอารมณ์รัก โศก เสียงแมนโดลินจะช่วยสะกดผู้ฟังให้ตรึงอยู่กับที่คลิ้มฟังโดยไม่รู้ตัวทีเดียว ในวงดนตรีไทยเคยมีการใช้แมนโดลินเดี่ยว เพลงเอกๆ ประสบความสำเร็จมาแล้ว (สมบัติ จำปาเงิน, ๒๕๔๕: ๓๖)

ภาพซ้าย : ปอแก้ว หรือกีตาร์ แสดง ณ พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘
ภาพขวา : แมนโดลิน แสดง ณ บ้านบ่อหวี วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

๑๗. ปะหล่วย หรือออร์แกนไฟฟ้า หรือ คีย์บอร์ด ที่พบเห็นกันทั่วไป ชาวไทยกะเหรี่ยงบ้านบ่อหวี ออกเสียงเป็นภาษากะเหรี่ยงว่า “ปะหล่วย” ชาวกะเหรี่ยงบ้านตะโกกลาง เรียกว่า “คาซิโอ” เป็นการทับศัพท์ของชื่อบริษัทที่ผลิตออร์แกน ส่วนชาวกะเหรี่ยงบ้านผาปก เรียกว่า “คีย์บอร์ด” พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน ไม่มีดนตรีชิ้นนี้เล่นอยู่ด้วย ดังภาพประกอบที่ ๒๗

ออร์แกน เป็นเครื่องดนตรีคล้ายเปียโน เปียโนจะเล่นด้วยการเคาะ แต่ออร์แกน จะใช้มือกดบนลิ้นนิ้ว (Manuals เปียโนเรียก Key-Boards)

ปะหล่วย หรือคาซิโอ แสดง ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๘

การพิจารณาของปะหล่วย กับกีตาร์มีความเป็นมาที่เหมือนกัน คือ การที่ชาวไทยกะเหรี่ยงได้ใช้ออร์แกนที่ทำหน้าที่ทำเพลงให้ชาวกะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาคริสต์ขณะทำพิธีทางศาสนาในโบสถ์

๓. รำกะเหรี่ยงของชาวไทยกะเหรี่ยงเผ่าสะกอว์

๓.๑ รำกะเหรี่ยงกระทบไม้

รำกะเหรี่ยงกระทบไม้ของอำเภอสวนผึ้ง เป็นการรำของไทยกะเหรี่ยงเผ่าสะกอว์ คล้ายรำลาวกระทบไม้ของนาฏศิลป์ไทย โดยเฉพาะอุปกรณ์การใช้ลำไม้ไผ่เป็นส่วนสำคัญในการประกอบจังหวะกับผู้รำที่กระโดดโลดเต้นลงไปในช่องไม้ไผ่ที่กำลังจะกระทบบันระหว่างลำไม้ไผ่ ๒ ลำ โดยมีผู้แสดงจับลำไม้ไผ่หัวท้าย ๒ คน ต่อลำไม้ไผ่ ๑ คู่ ซึ่งรำกะเหรี่ยงกระทบไม้จะใช้ ๔ คู่ หรือ ๖ คู่ก็มี

วิธีการแสดงรำกะเหรี่ยงกระทบไม้ ผู้แสดงเป็นหนุ่มสาวอายุตั้งแต่ ๑๕ - ๑๘ ปี และการแสดงจะจัดกระทบไม้ไผ่ขนาดยาว ๑๐ ศอก จำนวน ๑๒ ลำ มาวางจับเป็นคู่ จำนวน ๖ คู่ โดยมีไม้ไผ่ ๒ ลำ วางเป็นหมอนรองรับไม้ไผ่ ๖ คู่ ซึ่งจะวางไม้ไผ่ ๑๒ ลำนั้น จะวางซ้อนกันเป็นรูปแบบสี่เหลี่ยม ๙ ช่องด้วยกัน และจะมีผู้นั่งเล่นจับกระทบไม้ไผ่กระทบเป็นคู่ ๆ ไป การแสดงของนักรำกะเหรี่ยงจะเริ่มจากดนตรีนำ และเสียงกระทบของไม้ไผ่ทั้ง ๖ คู่ ที่ผู้นั่งเล่นจับกระทบในจังหวะการกระทบไม้ไผ่ ดังนี้

รำกะเหรี่ยงกระทบไม้บ้านตะโกกลาง ณ โรงเรียนบ้านตะโกกลาง อ.สวนผึ้ง
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

รำกะเหรี่ยงกระทบไม้พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านลำหิน แสดงในงานสืบสานวัฒนธรรม
ณ หน้าศาลากลางจังหวัดราชบุรี วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๙

๓.๒ รำกะเหรี่ยงกระทู้ไม้

รำกะเหรี่ยงกระทู้ไม้ หมายถึง การรำของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน นักรำจะถือกระบองไม้ไผ่กระทู้พื้น ร้องและเดินรำไปตามจังหวะของกระบองไม้ไผ่ที่กระทู้ ประสานกับคำร้องและทำนองเพลงของกีตาร์ที่แสดงร่วมกัน

วิธีการแสดงรำกะเหรี่ยงกระทู้ไม้ ผู้แสดงเป็นหนุ่ม - สาว อายุตั้งแต่ ๑๕ - ๑๘ ปี ใช้ผู้แสดงจำนวน ๑๒ คน แบ่งผู้แสดงชาย - หญิงกลุ่มละ ๖ คน การดำเนินการแสดงจะมีดนตรีกีตาร์ ๑ ตัว และมีนักร้อง ๑ - ๒ คน การรำผู้แสดงจะมีลำไม้ไผ่ที่นักรำใช้ประกอบการรำ และการให้จังหวะกับการก้าวเท้าเดินผ่านกลุ่มไม้ไผ่ที่นักรำแต่ละฝ่ายกระทู้พื้นตามจังหวะ ลำไม้ไผ่ที่ใช้ขนาดความยาว ๒ เมตร และจำนวน ๖ ลำ

เริ่มรำโดยฝ่ายชายจะถือไม้ไผ่ออกมาแสดงยืนเรียงเดี่ยวฟังเสียงกีตาร์บอกสัญญาณ เพื่อแยกแถวแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ไปตั้งวง ๒ วง นักรำแต่ละวงยืนหันหน้าเข้าหากัน การยกไม้กระทู้พื้นทำจังหวะ จะยกไม้ไผ่กระทู้พื้นด้านในวง ๑ จังหวะ และยกลำไม้ไผ่ออกมากระทู้ข้างลำตัว ๒ จังหวะ เมื่อดนตรีเริ่มและนักร้องร้องประสาน นักรำฝ่ายชายเริ่มกระทู้ไม้ตามจังหวะ ฝ่ายหญิงจะเดินเรียงแถวทั้ง ๖ คน แล้วแยกเข้าไปร่วมรำกับฝ่ายชายที่กระทู้ไม้ไผ่ วงละ ๓ คน

การแสดงรำกะเหรี่ยงกระทู้ไม้ ณ พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน อ.สวนผึ้ง
วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๓.๓ รำกะเหรี่ยงเกี่ยวข้าว

รำกะเหรี่ยงเกี่ยวข้าว หมายถึง การรำของชาวไทยกะเหรี่ยงบ้านตะโกกลาง เป็นการรำแสดงภาษาท่ารำมีความหมายให้เห็นขั้นตอนการทำนาของชาวกะเหรี่ยง ตั้งแต่การพินไม้ ถางป่า โยยหญ้าทิ้ง การขุดดินเป็นหลุม หยอดเมล็ดข้าว เกี่ยวข้าวเมื่อข้าวออกรวง จากนั้นนำข้าวมาเหยียบ ต่อด้วยการฟาดข้าว นำข้าวมาฝัดในกระด้ง และได้ข้าวที่สำเร็จไปหุงกินได้

วิธีการแสดงรำกะเหรี่ยงเกี่ยวข้าว การรำกะเหรี่ยงเกี่ยวข้าวจะเริ่มด้วยเสียงดนตรีออร์แกนไฟฟ้า และตามด้วยเสียงตบมือให้จังหวะของนักรำ โดยแบ่งส่วนยืนคนละฝ่ายระหว่างฝ่ายชาย และหญิง เป็น

ฝ่ายละฝากของเวที เมื่อนักร้องเริ่มขึ้นเสียงเพลง นักรำทั้งสองฝ่ายจะเดินรำออกมาตั้งแถวเรียงเดี่ยวสองแถว แถวหน้าเป็นนักรำหญิง แถวหลังเป็นนักรำชาย นักรำและนักร้องจะหยุดแสดง แล้วเสียงออร์แกนทำสัญญาณให้ผู้แสดงยืนแถวเรียงเดี่ยว แสดงท่าไหว้และก้มตัวโค้งพร้อมกัน เสียงดนตรีทำสัญญาณให้นักร้องแปรแถว เมื่อเสียงดนตรี เสียงนักร้องเริ่มขึ้น นักรำทั้งหมดยืนตบมือพร้อมกันให้จังหวะและร้องตามไปด้วย ๑ เที้ยวของคำร้อง แล้วนักรำจึงเริ่มรำแสดงขั้นตอนการทำนาด้วยท่ารำ ๑๐ ท่ารำ

การแสดงรำกะเหรี่ยงเกี่ยวข้าว ณ บ้านตะโกกลาง อ.สวนผึ้ง
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

๓.๔ รำกะเหรี่ยงอวยพร

รำกะเหรี่ยงอวยพร หมายถึง การรำกะเหรี่ยงของบ้านตะโกกลาง ผู้แสดงโดยนักเรียนโรงเรียนบ้านตะโกกลาง เรียกรำชุดนี้เป็นภาษากะเหรี่ยงออกเสียงว่า “รำเปอเตอลอผ่าเนาะเคอะบือ” และเรียกชื่อง่ายในกลุ่มนักรำจะใช้ว่า “รำกระดิ่ง” เนื่องจากนักรำถือกระดิ่งเป็นอุปกรณ์ประกอบการรำ ซึ่งจุดประสงค์นั้นคือรำอวยพรขอบคุณผู้มีพระคุณจะใช้รำชุดนี้ในการแสดงในโอกาสดังกล่าว

วิธีการแสดงรำกะเหรี่ยงอวยพร นักรำเป็นหญิงล้วนจำนวน ๘ คน นักรำจะถือกระดิ่งที่ตกแต่งด้วยการติดตัวอักษรภาษาอังกฤษใบละตัวอักษร โดยประสงค์จะใช้คำภาษาอังกฤษในคำว่า “WELCOME” ดนตรีเล่นนำนักรำจะเริ่มแสดงท่ารำพร้อมถือกระดิ่งออกมารำเรียงแถวหน้ากระดาน ๒ แถว แล้วฟังสัญญาณดนตรีบอกให้นักรำแถวหลังขึ้นมาซ้อนแถวเป็นแถวเรียงเดี่ยว และแสดงกระดิ่งที่มีติดตัวอักษร แต่ละใบและแต่ละคนที่ถือกระดิ่งอยู่จะเรียงอักษรเป็นคำว่า WELCOME นักรำจะกล่าวสวัสดีพร้อมกัน ดนตรีจึงเริ่มท่ารำต่าง ๆ เมื่อถึงท่าที่กำหนดจนจบนักดนตรีและนักร้องจะหยุด นักรำจะฟังเสียงดนตรีขึ้นให้สัญญาณกับนักรำที่จะขึ้นมาซ้อนแถวเรียงเดี่ยว เพื่อแสดงตัวอักษรที่กระดิ่งว่า WELCOME และจากนั้นก็ดนตรีเริ่ม นักร้องร้องเพลง นักรำเดินรำถือกระดิ่งกลับเข้าเวที

การแสดงรำกะเหรี่ยงอวยพรบ้านตะโกกลาง ณ โรงเรียนบ้านตะโกกลาง อ.สวนผึ้ง
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

๔. รำกะเหรี่ยงของชาวไทยกะเหรี่ยงเผ่าโปว์

๔.๑ รำด่ง

รำด่ง คือ การรำกะเหรี่ยงที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกตามเสียงด่งที่ถูกตี ด่ง หมายถึง กลองของชาวกะเหรี่ยงมีหลายรูปแบบ ได้แก่ กลองเล็ก ซึ่งคล้ายกลองตะไลดโปด เครื่องดนตรีของภาคเหนือ กลองใหญ่ เหมือนกลองตะโพนของไทย พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหินใช้กลองทัด การเรียกรำด่งเพราะการรำได้ฟังจังหวะของเสียงกลองที่ตั้ง “ด่ง ด่ง ด่ง” นักวิชาการบางคนเรียกรำด่งว่า “รำด่ง” แต่คนไทยกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เรียกว่า “รำด่ง” ซึ่งมีการแสดงเผยแพร่ใน ๓ ชุมชน ดังนี้

๑. รำด่ง บ้านผาปก ตำบลสวนผึ้ง
๒. รำด่ง บ้านบ่อหวี ตำบลตะนาวศรี
๓. รำด่ง พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน ตำบลสวนผึ้ง

วิธีการแสดงรำด่งบ้านผาปก เริ่มการแสดงด้วยการเป่าเขาเสียงผา ที่เรียกว่า “ชะหล่วย” แล้วตามด้วยการตีไทโป้ (เกราะ) เป็นจังหวะ ๓ จังหวะ และเสียงโหม่ง ที่เรียกว่า “หม่อง” ดังเป็นจังหวะ ๓ ครั้ง ด่งจะตีตามเป็นจังหวะ แล้วตามด้วยนักร้องร้องเพลงไปพร้อมกับเครื่องดนตรีทุกชิ้นของวงผสมผสานไปเป็นจังหวะ และทำนองนำอีกประมาณ ๑ วรรคของเนื้อร้อง ซึ่งกล่าวมาในความหมายที่เป็นมงคลทั้งคู่ดู และนักรำ จากนั้นนักรำเดินรำออกมาแสดงการรำรำไปพร้อมกับเสียงร้อง และจังหวะของดนตรี โดยเฉพาะจังหวะที่นักรำฟังขณะรำ คือ เสียงด่ง หรือเสียงกลอง และจังหวะการตีไทโป้ จบการรำด้วยนักรำจะเดินรำเข้าแถวสุดท้ายด้วยการเรียงแถวหน้ากระดาน ๒ แถวหันเข้าหาผู้ชมดนตรีจะหยุด และนักร้องก็หยุด นักรำจะแสดงท่าทำทศวรรษแบบกะเหรี่ยง คือ ยกแขนทั้งสองขึ้นระดับอกแล้วยื่นมือไปข้างหน้า กริยามืออยู่ในลักษณะการตั้งมือ และจบด้วยท่าไหวพนมมือแบบไทย ดนตรีจึงเริ่มบรรเลงพร้อมกับนักร้องผสมผสานกับดนตรี และนักรำก็เริ่มเดินรำต่อ และเดินรำเพื่อกลับเข้าหลังเวที เป็นการจบการแสดง

การแสดงรำดั่งของเยาชนบ้านผาปก
โดยมีครูสอนการรำ นายคีลา โพธิ์ สาทิตการรำร่วมแสดงกับเยาชน
ณ บ้านผาปก อ.สวนผึ้ง วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๙

วิธีการแสดงรำดั่งบ้านบ่อหวี เริ่มด้วยนายสุวรรณ บุญสุข ทำการไหว้ครูก่อน โดยจัดเครื่องบูชา
จตุรปูเทียนและนำดอกไม้ขึ้นพนมมือไหว้ บอกร่านโองการภายในใจ และนำเทียนมาจุดไว้บนตะโพน ซึ่งชาว
บ่อหวีเรียก “ดั่ง” ดนตรีเริ่มบรรเลงนำก่อน นักรำจึงร้องเพลงพร้อมกับเดินรำออกมาแสดงการรำ เมื่อตั้ง
แถวได้แล้ว จะนั่งคุกเข่าพนมมือไหว้และร้องเพลงประกอบด้วย ซึ่งให้ความหมายถึง การแนะนำการแสดง
รำกะเหรี่ยงที่พวกเขา กำลังจะแสดงให้ชม จำนวน ๑ บท ต่อมาจะลุกขึ้นและรำยาว เคลื่อนไหวทำรำไป
พร้อมกันการแปรแถว และร้องเพลงด้วยการรำไปด้วย ร้องไปด้วย และจบด้วยการหยุดร้องหยุดรำตั้งแถว
แสดงท่าไหว้แล้วจึงเดินรำกลับเข้าเวที

การแสดงรำกะเหรี่ยงชุดรำดั่งบ้านบ่อหวี ณ บ้านบ่อหวี อ.สวนผึ้ง
วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๘

การแสดงรำกะเหรี่ยงชุดรำตงบ้านบ่อหวีในทำนงคุกเขาพนมมือไหว้
เป็นการเริ่มการแสดง ณ บ้านบ่อหวี อ.สวนผึ้ง
วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๙

วิธีการแสดงรำตงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน เริ่มด้วยนักดนตรีเป่าเขาควาย ที่เรียกว่า “แกว” นำก่อนดนตรีอื่นๆ จึงเริ่มบรรเลง และตามด้วยนักรำที่ตั้งแถวตามรูปแบบ ร้องเพลงรำพร้อมกัน ไปด้วยการตบมือ และจะมีนักรำจำนวน ๕ คน ตั้งแถวเรียงหน้ากระดาน เดินรำและร้องเพลงไปด้วย ออกมาแสดงนำก่อนในบทแรก และต่อมานักรำทั้งหมดจึงรำร้องพร้อมกัน นักรำทุกคนจะมีผ้าสีขาวผืนเท่าผ้าเช็ดหน้าผูกที่นิ้วกลางมือขวา เป็นอุปกรณ์กับการรำด้วย และการจบการรำด้วยการเดินรำเข้าแถว เรียงเดี่ยว และคณะดนตรีจะหยุดเล่นระยะหนึ่ง เพื่อให้นักรำออกเสียงกล่าวสวัสดิภาษากะเหรี่ยง และกล่าวขอบคุณภาษากะเหรี่ยงเช่นกัน พร้อมกับทำท่าประกอบ แล้วดนตรีจึงเริ่ม นักรำจะร้องและเดินรำ กลับเข้าที่

รำกะเหรี่ยงชุดรำตงพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน
ณ พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน อ.สวนผึ้ง
วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๘

๔.๒ ไร่สานเสื่อบนลำไม้ไผ่

ไร่สานเสื่อบนลำไม้ไผ่ เป็นการรำของชาวไทยกะเหรี่ยงบ้านบ่อหวีที่นำหัตถกรรมในครัวเรือนของชาวกะเหรี่ยงในสมัยอยู่พม่า ที่ใช้การจักสานเสื่อสำหรับใช้ในครัวเรือนของตน มาบูรณาการกับท่ารำที่ผสมผสานกับทำนองเพลงและบทร้องของไร่ต่าง โดยผู้คิดประดิษฐ์การรำ คือ นายสุวรรณ บุญสุข การแสดงท่ารำผู้รำจะใช้อุปกรณ์เสื่อไม้ไผ่ยาวประมาณ ๓ เมตร มาปักบนพื้นดิน และมีเชือกฟาง ๓ สีผูกติดอยู่บนยอดลำไม้ไผ่ ผู้รำจะจับเส้นเชือกเดินรำไขว้กับเพื่อนผู้รำที่ล้อมรอบเสื่อไม้ที่ปักเป็นวงกลม โดยมุ่งหวังให้เส้นเชือกฟางเกิดลายบนลำไม้ไผ่ และผู้รำจะเดินไขว้กลับไปให้ลายหมดไป

วิธีการแสดงไร่สานเสื่อบนลำไม้ไผ่บ้านบ่อหวี เริ่มด้วยครูสุวรรณ บุญสุข ทำการไหว้ครูก่อน โดยจัดเครื่องบูชาจตุรปูเทียน และนำดอกไม้ขึ้นพนมมือไหว้บอกอ่านโครงการภายในใจ และนำเทียนมาจุดไว้บนตะโพน ซึ่งชาวบ่อหวีเรียก “ด่ง” การแสดงการรำแบ่งผู้แสดงเป็น ๒ กลุ่ม เมื่อดนตรีเริ่มบรรเลง นักแสดงกลุ่มหนึ่งจำนวน ๘ คน หรือ ๑๐ คน เดินไปตั้งแถวเรียงหน้ากระดานหลังลำไม้ไผ่ที่จัดตั้งไว้เพื่อประกอบการรำ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักรำจำนวน ๑๒ คน จะยืนประจำที่ล้อมรอบลำไม้ไผ่ที่ปักไว้พร้อมกับจับเชือกทั้งสองมือ นักร้องที่ตั้งแถวจะยืนร้องเพลงพร้อมกันพร้อมกับตบมือให้จังหวะ และนักรำที่จับเชือกจะรำตามเสียงเพลงและคำร้อง โดยรำสลับกับนักรำทีละคนโดยให้การรำนั้นเดินก้าวไขว้ไปมา โดยมุ่งหวังให้เส้นเชือกฟางเกิดลายบนลำไม้ไผ่จนเต็มลำไม้ไผ่ แล้วจึงแสดงการรำถอดลายเชือกที่ปรากฏเป็นลายนั้นออกให้อยู่สภาพเดิมก่อนที่จะเป็นลาย จากนั้นนักรำปล่อยเชือก และมายืนเรียงแถวแสดงความเคารพด้วยการพนมมือไหว้ผู้ชม เป็นการจบการแสดง

การรำชุดสานเสื่อบนลำไม้ไผ่
ณ บ้านบ่อหวี อ.สวนผึ้ง
วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๙

การรำชุดสานเสื่อบนลำไม้ไผ่
ในงานประเพณีกินข้าวห่อ ณ บ้านโป่งกระโทงบน
อ.บ้านคา วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๗

๕. การละเล่น

๕.๑ การละเล่นทอยสะบ้านิยมเล่นในประเพณีสงกรานต์ ซึ่งจะจัดระยะเวลาเดียวกับสงกรานต์ของคนไทย มีการทำบุญ เทียว สนุกสนานกัน และมีการเล่นทอยสะบ้าด้วย

แต่เดิมนั้น เมื่อเล่นทอยสะบ้ากันแล้ว กลางวันก็จะมีการเล่นน้ำกันใช้กระบอกสวยๆ กระบอกหนึ่งมีสองปล้องตักรดกัน ก่อนถึงวันงานแต่ละบ้านจะต้องเตรียมทำกระบอกไม้ไผ่ไว้ประมาณ ๔ - ๖ อัน หรือ ๑๐ อันขึ้นไป เพื่อเตรียมไว้เผื่อคนที่มาเที่ยวจากที่อื่นด้วย พอทอยสะบ้าแล้วกลางวันก็จะไปตักน้ำในห้วยใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้นี้มารดกัน พวกหนุ่มสาวก็จะร้องเพลงเกี่ยวพาราสีกัน แต่ก่อนนั้นสงกรานต์จะมีงานถึง ๓ วัน พอวันสุดท้ายตอนเย็นก็จะสงน้ำพระเลย ตอนกลางคืนระหว่างสามวันนั้นก็จะมีการเล่นรำวง ร้องเพลงกันในวันสงกรานต์ ลูกหลานจะพากันไปอาบน้ำให้ผู้เฒ่าผู้แก่ด้วย

ปัจจุบันสงกรานต์มักมีวันเดียว บางปีจะเล่นในหมู่บ้าน บางปีจะเล่นที่ลานวัด แล้วแต่จะนัดหมายกัน และยังคงมีการเล่นทอยสะบ้ากันอยู่ด้วย อุปกรณ์ที่ใช้เล่นสะบ้าก็ยังมีอยู่ ผู้ที่เล่นสะบ้ามักจะเป็นหนุ่มสาวเป็นส่วนมาก ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะไม่เล่นสะบ้า แต่ผู้ชายที่แต่งงานแล้วบางคนก็ยังเล่นอยู่

การเล่นทอยสะบ้าจะแบ่งเป็น ๒ ทีม จะมีผู้เล่น ๔ คน หรือมากกว่าลูกสะบ้าที่ใช้เล่นนั้นเป็นลูกไม้ที่ได้มาจากต้นเป็นวัสดุจากธรรมชาติโดยตรง ปัจจุบันหาได้ยากแล้ว การเล่นนั้นจะต้องฐานลูกสะบ้าของแต่ละฝ่าย ระยะห่างประมาณ ๔ - ๕ เมตร และมีตัวโยนต่างหากไว้สำหรับโยนฐานของลูกสะบ้าของฝ่ายตรงข้ามประมาณฝ่ายละ ๑๖ - ๒๐ ลูก หากฝ่ายใดแพ้จะถูกลงโทษโดยการใช้ลูกสะบ้าเคาะที่หัวเข่า หากฝ่ายใดสามารถทำให้ฐานลูกสะบ้าของฝ่ายตรงข้ามล้มจนหมดหรือไม่ก็ตัวโยนสะบ้าของฝ่ายใดหมดก่อน และถ้าฝ่ายใดทอยสะบ้าไปถูกตัวที่ล้มของฐานสะบ้าของฝ่ายตรงข้ามอีกฐานสะบ้า ลูกนั้นก็จะสามารถลุกขึ้นตั้งใหม่ได้อีก

ลูกสะบ้าที่เป็นลูกไม้จากธรรมชาติสำหรับเล่นทอยสะบ้าในประเพณีสงกรานต์

(ที่มาภาพ : ชูศิลป์ ชีช่วง)

การสาธิตทอยสะบ้าในงานประเพณีกินข้าวห่อ
ภาพถ่ายวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๗

การทำโทษของฝ่ายที่ทอยสะบ้าแพ้ โดยใช้ลูกสะบ้าเคาะที่หัวเข่าของฝ่ายแพ้
(ที่มาภาพ : ชูศิลป์ ชีช่วง)

๕.๒ การเล่นเกมเดินไต่ลวดด้วยลวดสลิง เป็นการเล่นเกมแบบกายกรรม เยาวชนผู้เดินไต่ลวดจะถือดาบ ถือร่ม ถือกระบุง ฯลฯ เดินไต่ลวดข้ามไป – มา อย่างน่าหวาดเสียว และทำให้เกิดความสนุกสนานและระทึกใจ

การเล่นเกมเดินไต่ลวดของเด็กไทยกะเหรี่ยง

ถ่ายภาพ ณ บ้านบ่อหวี ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๘